МІРАҐАЛЬ ЕСКОЛАНО ТА ІНШІ ПРОТИ ІСПАНІЇ (MIRAGALL ESCOLANO AND OTHERS V. SPAIN)

У справі "Міраґаль Есколано та інші проти Іспанії"

Європейський суд з прав людини (четверта секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли судді:

— п. М. Пеллонпя (M. Pellonpää), голова

— п. А. Пастор Рідруехо (A. Pastor Ridruejo)

— п. Л. Кафліш (L. Caflisch)

— п. Є. Макарчик (J. Makarczyk)

— п. І. Кабраль Баррето (I. Cabral Barreto)

— пані Н. Важич (N. Vajič)

— п. Дж. Хедіган (J. Hedigan),

а також п. В. Берже (V. Berger), секретар секції,

після нарад за зачиненими дверима 25 листопада 1999 року та 13 січня 2000 року

постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато на підставі десяти заяв[1], поданих до Європейської комісії з прав людини (Комісія) проти Іспанії, згідно з колишньою статтею 25 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Конвенція), п. Хуаном Міраґалем Есколано (*Juan Miragall Escolano*), пані Марією де ла Сінта Андреу Рокамора (*María de la Cinta Andreu Rocamora*), пані Марією-Вікторією Бонет Вілар (*María Victoria Bonet Vilar*), п. Валентином Ґомесом Лопесом (*Valentín Gómez López*), п. Хосе Антоніо Соріано Рамсом (*Jose Antonio Soriano Rams*), п. Франціско Монфорте Санчо (*Francisco Monforte Sancho*), пані Марією Долорес Ґарсія Морено (*Maria Dolores García Moreno*), п. Хосе Роїґом Еспертом (*José Roig Espert*), п. Сальвадором Роїґом Еспертом (*Salvador Roig Espert*) та пані Аною-Марією Ікардо Ґарсія (*Ana María Icardo García*) (заявники), громадянами Іспанії, 16 вересня та 10 листопада 1997 року, 26 березня, 14 і 15 квітня, 18, 25, 27 та 26 травня 1998 року, відповідно. Усіх заявників представляв п. М. Р. Мансебо Монґе (*M.R. Mancebo Monge*), адвокат, що практикує у Валенсії (Іспанія). Іспанський уряд (Уряд) представляла його уповноважена особа, п. Х. Боррего Боррего (*J. Borrego Borrego*), начальник департаменту з прав людини, Міністерство юстиції.

[1] № 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 і 41509/98.

Заявники стверджували про порушення їхнього права на справедливий судовий розгляд, оскільки Верховний суд постановив, що для подання апеляції перебіг строку почався з дати постановлення його рішення 4 липня 1987 року у провадженні, в якому заявники не були сторонами, а не з дати його опублікування в "Урядовому віснику" або принаймні з дати, коли це рішення було вручено Національному товариству фармацевтів.

2. 1 липня 1998 року Комісія ухвалила рішення об'єднати перші п'ять заяв і повідомити про них Уряд, якому вона запропонувала подати письмові зауваження щодо їх прийнятності та суті. Уряд подав свої зауваження 29 вересня 1998 року, а заявники відповіли на них 26 листопада 1998 року.

3. 9 вересня 1998 року Комісія вирішила приєднати до цих заяв іще п'ять і повідомити про них Уряд, якому вона запропонувала подати письмові зауваження щодо їх прийнятності та суті. Уряд подав свої зауваження 30 жовтня 1998 року, а заявники відповіли на них 11 січня 1999 року.

4. Після набрання 1 листопада 1998 року чинності Протоколом № 11 до Конвенції та згідно з пунктом 2 статті 5 цього Протоколу всі заяви було передано на розгляд Суду.

5. Відповідно до пункту 1 правила 52 Регламенту Суду, Голова Суду п. Л. Вільдхабер (*L. Wildhaber*) передав усі заяви до четвертої секції. До палати, створеної зі складу цієї секції, увійшли за посадою п. А. Пастор Рідруехо, суддя, обраний від Іспанії (пункт 2 статті 27 Конвенції та пункт 1 (a) правила 26) і п. М. Пеллонпя, голова секції (пункт 1 (a) правила 26). Пан Пеллонпя призначив інших членів палати, створеної для розгляду перших п'яти заяв: п . Г. Ресса (*G. Ress*), п. Л. Кафліша, п. Є. Макарчика, п. І. Кабраля Баррето та пані Н. Важич, а для слухання решти заяв було призначено п. Л. Кафліша, п. Є. Макарчика, п. І. Кабраля Баррето, пані Н. Важич та п. Дж. Хедіґана (пункт 1 (b) правила 26).

6. 26 січня та 23 лютого 1999 року палати у складі зазначених вище суддів оголосили заяви прийнятними[1].

7. 3 лютого, 15 та 29 березня 1999 року сторони повідомили, що немає потреби проводити усне слухання.

8. 22 квітня 1999 року заявники подали свої письмові вимоги щодо справедливої сатисфакції згідно зі статтею 41 Конвенції. Уряд не подав своїх зауважень з цього приводу.

9. 10 травня 1999 року Уряд поінформував Суд, що дружнього врегулювання не передбачається.

10. 25 листопада 1999 року п. Хедіґан, підмінний суддя, замінив п. Ресса, який не мав змоги брати участь у подальшому розгляді справи (пункт 1 (c) правила 26)

Примітка канцелярії:

[1] Тексти ухвал Суду можна одержати в канцелярії.

у складі палати, що розглядала першу групу заяв. Того самого дня палати, відтепер ідентичні, вирішили об'єднати обидві групи заяв (правило 43).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

11. 22 січня 1982 року міністерським наказом (*Orden Ministerial*) було встановлено граничний коефіцієнт прибутку для фармацевтів Іспанії.

12. 10 серпня 1985 року Уряд опублікував в "Урядовому віснику" (*Boletín Oficial del Estado*) цей міністерський наказ, яким знижувався коефіцієнт прибутку.

13. 9 вересня 1985 року Національне товариство фармацевтів Іспанії (*Consejo general de Colegios Oficiales de Farmacéuticos de España*) ініціювало судове провадження з метою домогтися скасування міністерського наказу від 10 серпня 1985 року. Верховний суд видав ухвалу про відстрочку виконання цього наказу. 4 липня 1987 року суд з власної ініціативи скасував наказ. Рішення Верховного суду було вручено Національному товариству фармацевтів 7 липня 1987 року, але не було вручено заявникам, оскільки вони не були сторонами у провадженні.

14. Рішення від 4 липня 1987 року було оприлюднено, коли 5 листопада 1987 року "Урядовий вісник" (випуск № 265) опублікував міністерський наказ від 30 вересня 1987 року, в якому було повідомлено про підставу оспорюваного рішення.

15. 5 і 6 липня 1988 року заявники подали до Державного генерального адміністративного департаменту позови (датовані між 27 квітня та 27 червня 1988 року), в яких вимагали компенсації за шкоду, завдану їм внаслідок цього міністерського наказу, згідно зі статтею 106 Конституції Іспанії та статтею 40 (3) Закону про правовий режим регулювання діяльності Державної адміністрації. Оскільки державні органи влади не відповіли на них, заявники вважали, що їхні позовні вимоги відхилено.

16. 3 січня 1990 року заявники подали клопотання про судовий перегляд до Верховного суду. Вони доводили, що перебіг річного строку для подання заяви мав починатися 5 листопада 1987 року, коли рішення Верховного суду від 4 липня 1987 було опубліковано в "Урядовому віснику", або принаймні 7 липня 1987 року, коли його було вручено Національному товариству фармацевтів. Проте їхні заяви було відхилено на тій підставі, що строк позовної давності для компенсаційних вимог до адміністративних органів становить один рік з дати постановлення рішення Верховним судом, а саме — з 4 липня 1987 року, і що їхні заяви подано із запізненням.

17. Дати постановлення рішення Верховним судом були такі: 27 грудня 1993 року (заява № 41487/98); 26 січня 1994 року (заява № 38366/97); 26 березня 1994 року (заява № 41446/98); 17 листопада 1994 року (заява № 41509/98); 21 листопада 1994 року (заява № 41015/98); 29 листопада 1994 року

(заява № 40777/98); 12 січня 1995 року (заява № 38688/97); 17 січня 1995 року (заява № 41484/98); 23 січня 1995 року (заява № 41400/98); та 28 січня 1995 року (заява № 40843/98).

18. Потім заявники подали десять заяв *amparo* до Конституційного суду, в яких доводили, що перебіг річного строку позовної давності щодо подання їхніх заяв до державних органів мав починатися або 5 листопада 1987 року, коли було опубліковано рішення Верховного суду в "Урядовому віснику", або 7 липня 1987 року, коли його було вручено Національному товариству фармацевтів.

19. Державний радник подав позитивний для заявників меморандум, у якому було зазначено:

> "Попри будь-які обставини, Управління державного радника вважає, що тлумачення третьою палатою Верховного суду, яке спричинило його висновок, що позов з вимогою компенсації є неприйнятним згідно із законом і, отже, має бути відхилений, фактично відбивало формальний обмежувальний підхід, який не найкращим чином сприяє здійсненню права на доступ до суду. Тому, як відверто визнала сама третя палата у своєму рішенні від 1 липня 1994 року, яке заявник долучив до матеріалів справи, неможливо визначити дату оголошення рішення раніше, ніж воно буде складене і підписане. Це означає, що в кожній справі навіть особи, які були сторонами у провадженні (а заявник стороною не був), дізнаються про зміст і дату оголошення рішення лише тоді, коли воно їм вручається. Отже, якщо вважати точкою відліку дату постановлення рішення (що на практиці є фікцією), а не дату його вручення, це спричинить суттєве скорочення часу на вчинення відповідного позову з вимогою компенсації, скорочення, яке, залежно від того, наскільки тривалою може бути затримка із врученням (яка, слід визнати, у цій справі була дуже обмеженою в часі), обмежуватиме і може навіть позбавити ефективності право на вчинення позову. Таким чином, рішення третьої палати Верховного суду спричиняє порушення права на ефективний судовий захист".

20. Проте Конституційний суд відхилив апеляції, оскільки свої позови заявники подали до Генерального державного адміністративного департаменту через один рік і два дні після дати постановлення рішення Верховного суду. Він постановив, що, згідно з припущенням, заявники упродовж достатнього часу знали про рішення Верховного суду від 4 липня 1987 року, з огляду на їхню безпосередню зацікавленість у ньому та їхню роль у Національному товаристві фармацевтів, яке б мало поінформувати своїх членів щодо рішення. Дати постановлення рішення Конституційного суду та його вручення заявникам були такі: 10 березня 1997 року; 2 жовтня 1997 року; 13 жовтня 1997 року; 27 жовтня 1997 року; 10 листопада 1997 року; та 27 листопада 1997 року.

Рішення від 2 жовтня 1997 року (апеляція *amparo*, подана пані Марією де ла Сінта Андреу Рокамора, заява № 38688/97) та 27 листопада 1997 року (апеляція *amparo*, подана пані Марією-Вікторією Бонет Вілар, заява № 40777/98,

п. Сальвадором Роїґом Еспертом, заява № 41487/98, та пані Марією-Долорес Ґарсія Морено, заява № 41446/98) були постановлені Конституційним судом, який засідав у повному складі. Троє суддів висловили окрему думку, що не збігалася з рішенням від 2 жовтня 1997 року (апеляція amparo № 160/1997). Три рішення від 27 листопада 1997 року посилалися на підстави цього рішення та на додану до нього окрему думку, що не збігалася з рішенням. На думку суддів, які не погодилися з рішенням, початком перебігу строку позовної давності була дата, починаючи з якої особа, що посилається на нього, може вживати розумних заходів. У цій справі такою датою не могло бути 4 липня 1987 року — дата постановлення рішення, оскільки цього дня судді проголосували за відсутності сторін. Відповідно, у провадженні, про яке йдеться, початком перебігу строку позовної давності мала бути дата вручення рішення, тобто момент, з якого сторони могли діяти. Стосовно статті 1969 Цивільного кодексу (див. пункт 23 нижче) у думці, що не збігалася з позицією більшості, було висловлено таке міркування:

"...Якщо враховувати, що це останнє правило передбачає, що строк позовної давності для всіх типів позовів має обчислюватися з дати, коли можливо було подати позови, тоді очевидно, що цією датою за жодних обставин не може бути дата постановлення рішення з тієї простої причини, що сторони не запрошувалися бути присутніми під час цієї "дії", яка взагалі практично відбувається одночасно з голосуванням, і, за винятком тих випадків, коли рішення оголошується у відкритому судовому засіданні, дає підставу вважати це фікцією, позбавленою мети...

Таким чином, перед нами постала небезпечна доктрина (через правову непевність, яку вона створює для сторін), яка може підірвати право на основний засіб правового захисту, якщо її буде поширено на обчислення строків подання апеляцій...

Якщо враховувати той факт, що норми, якими регулюються процесуальні строки оскарження, є обов'язковими, і що заінтересована сторона може на власний розсуд вчиняти позов у будь-який час у межах цього строку, і будь-яка зміна правил обчислення строків давності впливатиме на конституційний принцип правової певності (стаття 9 Конституції Іспанії), неминуче дійдемо висновку, що перед нами постає не просто проблема тлумачення загальноправової норми (стосовно якої лише Верховний суд має юрисдикцію), а проблема невиваженого тлумачення процесуальної вимоги, що завадило суду розглянути по суті позов з компенсаційними вимогами. На наш погляд, ця ситуація свідчить про порушення права на ефективний захист судами, оскільки вимога щодо розгляду справи судами не може задовольнятися лише рішенням, яке містить формальне вмотивування, а потребує рішення, що задовольняє критерії обговорення правових питань та суті справи або, згідно з пунктом 1 статті 24, захищає "законні права та інтереси".

Право на вчинення позову чи подання апеляції має виникати з моменту, коли сторони дістають можливість ознайомитися з рішенням з питань права,

яке покладає на них зобов'язання чи негативно впливає на їхні законні права та інтереси. Як засіб спілкування між судом та сторонами, вручення рішення слугує цій меті, а саме: посприяти, щоб сторони ознайомилися з рішенням суду та підставами для цього рішення. Псевдопублікація, простий елемент утаємниченої судової літургії, в якій сторони не відіграють жодної ролі, не може бути актом, якого вимагає наша Конституція, тобто елемент, що надає можливість здійснення права на ефективний захист судами або права на ефективний засіб правового захисту".

Судді, думка яких не збігається з думкою більшості, дійшли висновку:

"...ми повинні зробити висновок, що маємо справу не просто з проблемою тлумачення звичайної правової норми..., а з невиваженим тлумаченням процесуальної вимоги, що завадило суду розглянути компенсаційні вимоги, а це, на нашу думку, суперечить здійсненню права на ефективний захист судами..."

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРАКТИКА

A. Конституція

21. Стаття 106 Конституції передбачає:

"1. Суди здійснюють нагляд за регуляторними повноваженнями та законністю адміністративних актів і вирішують питання, чи спрямовані ці акти на цілі, які їх виправдовують.

2. Крім надзвичайних випадків, особи мають право, згідно з обставинами та процедурою, передбаченими законом, на компенсацію будь-якої шкоди, завданої їхньому майну та правам, у всіх випадках, коли така шкода є результатом функціонування державної служби".

B. Закон про правовий режим регулювання державної адміністрації

22. На час, якого стосуються факти справи, стаття 40 (3) формулювалася таким чином:

"Якщо шкоду завдано внаслідок адміністративних актів або дій, ...право на вчинення позову втрачається через один рік після події, яка дає підстави для висунення компенсаційних вимог".

C. Цивільний кодекс

23. У відповідних положеннях Цивільного кодексу сказано:

Стаття 1969

"За винятком випадків, коли прямо передбачено інше, для обчислення строку позовної давності в будь-якій справі перебіг часу починається з дати, коли позов може бути вчинено".

Стаття 1971

"Для обчислення строку позовної давності щодо позовів з вимогою виконання зобов'язань, що виникають згідно із судовим рішенням, перебіг часу починається з дати, коли це рішення стає остаточним".

D. Практика Верховного суду

24. Питання щодо моменту, з якого починається перебіг строку, розглядалося Верховним судом у низці рішень.

Рішення від 19 травня 1965 року.

"...Перебіг строку позовної давності починається з моменту, коли виникає можливість заявлення права, тобто з моменту, коли підстава для вчинення позову стає відомою громадськості, та коли право можна логічно й законно підтвердити, оскільки було б абсурдним і несправедливим, якби перебіг часу починався тоді, коли дія, що спричиняє підставу для позову, все ще була невідомою або прихованою, коли внаслідок цього було неможливо ефективно оспорити чи опротестувати цю дію або за наявності якоїсь перешкоди для такого оспорювання..."

Рішення від 17 січня 1970 року.

"...Перебіг строку починається з моменту, коли сторонам повідомлено, тобто з моменту, коли вони дізналися про права й обов'язки, що створюються для них цим рішенням..."

Рішення від 15 жовтня 1990 року.

"...[Для цілей обчислення строку в один рік, закріпленого статтею 40 (3) Закону про правовий режим регулювання державного управління, перебіг строку починається], як тільки стає остаточним рішення, що скасовує акт, або загальне адміністративне положення, або рішення, що є підставою для матеріальної відповідальності..."

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

25. Заявники стверджували про позбавлення їх справедливого судового розгляду, оскільки Верховний суд ухвалив, що для цілей подання їхніх позовних вимог перебіг строку почався з дати постановлення рішення, а не з дати його опублікування в "Урядовому віснику" або з дати, коли це рішення було їм вручено. Вони стверджували про порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, у якій зазначено:

"Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків... має право на справедливий і відкритий розгляд... судом..."

А. Подання сторін

1. Заявники

26. Заявники стверджували, що підстави рішення від 4 липня 1987 року стали публічно відомими лише 5 листопада 1987 року після їх оприлюднення в "Урядовому віснику". Більше того, Національне товариство фармацевтів не знало про це рішення, доки його не було вручено 7 липня 1987 року, і лише після цього воно могло направити це рішення у відповідні регіональні філії, щоб фармацевти могли персонально ознайомитися з ним.

27. Заявники наводили аргументи, що прецедентне право інституцій Конвенції, цитоване Урядом, не застосовується до цієї справи. Вони посилалися на рішення у справах "Аксен проти Німеччини" (*Axen v. Germany*) та "Претто та інші проти Італії" (*Pretto and Others v. Italy*) від 8 грудня 1983 року (серія А, № 72 та 71). Вони наголошували на відсутності проблем у тлумаченні іспанського права в цій справі і додавали, що три судді Конституційного суду, який засідав у повному складі, висловили думку, що не збігалася з рішенням більшості від 2 жовтня 1997 року (див. пункт 20 вище). Вони також посилалися на статтю 1969 Цивільного кодексу (див. пункт 23 вище).

28. Заявники стверджували, що в аналогічній справі їхній адвокат попросив Верховний суд поінформувати його про час і дату постановлення рішення і отримав таку відповідь у рішенні Верховного суду від 1 липня 1994 року:

> "По-перше, оспорюючи судове рішення, яким призначається час і дата голосування та прийняття рішення у порядку судового перегляду, і висловлюючи прохання поінформувати про час і дату постановлення рішення, представник заявника у цьому провадженні просить неможливого, оскільки — як вказує стаття 365 Цивільно-процесуального кодексу, на яку він посилається на підтримку свого прохання, — ця дата не може бути призначена доти, доки не буде складено й підписано проект рішення. Ця дата не може і не повинна бути відомою [*no resulta escible*], коли оголошується дата голосування та саме рішення.
>
> По-друге, той факт, що рішення було зачитане на відкритому слуханні суддею-доповідачем, фіксується секретарем палати. Цей запис доступний і є доказом дати рішення, але дату постановлення рішення неможливо зафіксувати до того, як проект цього рішення складено і підписано".

За твердженням заявників, неможливо було вчинити позов з вимогою компенсації до того, як рішення було прийнято, і громадськість ознайомилася з ним завдяки його опублікуванню в "Урядовому віснику" або принаймні до того часу, доки воно не було вручене сторонам у провадженні.

28. Таким чином, вони доводили, що обмежувальне тлумачення Верховним судом початкового моменту перебігу часу з метою обчислення строку позовної давності для вчинення їхніх позовів, на порушення пункту 1 статті 6 Конвенції,

фактично позбавило їх засобу правового захисту, який би дав їм можливість отримати компенсацію, якої вони вимагали.

2. Уряд

30. Уряд посилався на прецедентне право інституцій Конвенції стосовно строків позовної давності для подання апеляцій, і ,зокрема, на рішення у справі "Техедор Ґарсія проти Іспанії" (*Tejedor García v. Spain*) від 16 грудня 1997 року (*Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII), рішення "Бруалья Ґомес де ла Торре проти Іспанії" (*Brualla Gómez de la Torre v. Spain*) від 19 грудня 1997 року (*Reports* 1997-VIII) та "«Едифікасьйонес Марч Ґальєґо С. А.» проти Іспанії" (*Edificaciones March Gallego S. A. v. Spain*) від 19 лютого 1998 року (*Reports* 1998-I). Уряд вказував, що проблема у цій справі полягає не в тому, скільки часу у сторін було для вчинення позову, а в тому, коли почався перебіг строку. Він зазначав, що заявники у своїх позовах посилалися на 4 липня 1987 року, дату, коли рішенням Верховного суду було скасовано відповідний міністерський наказ. Уряд додав, що майже 16 000 фармацевтів вчинили свої позови з вимогою компенсації в межах строку позовної давності і посилалися на статтю 1971 Цивільного кодексу (див. пункт 23 вище), яка передбачає, що перебіг часу щодо позовів з вимогою виконання зобов'язань, які виникають згідно з рішенням, починається з того моменту, коли це рішення стає остаточним.

31. Уряд також посилався на рішення Верховного суду від 15 жовтня 1990 року (див. пункт 24 вище). Він зазначав, що дату 7 липня 1987 року, коли сторонам було вручено рішення Верховного суду у цій справі, не слід брати до уваги, оскільки заявники не були сторонами у провадженні. Дата 5 листопада 1987 року, коли це рішення було опубліковано в "Урядовому віснику", також не береться до уваги, оскільки міністерський наказ, який став підставою для судового розгляду, було опубліковано, на відміну від самого рішення.

32. Отже, Уряд стверджував, що тлумачення внутрішніми судами застосовного національного права обґрунтоване, і що порушення пункту 1 статті 6 Конвенції не було.

B. Оцінка Суду

33. Суд із самого початку наголошує, що його завдання полягає не в тому, щоб підмінити собою національні суди. Передусім, саме національні органи, особливо апеляційні суди та суди першої інстанції, мають розв'язувати проблеми тлумачення внутрішнього законодавства (див., *mutatis mutandis*, згадувані вище рішення у справі "Бруалья Ґомес де ла Торре", с. 2955, п. 31, та у справі "Едифікасьйонес Марч Ґальєґо С. А.", с. 290, п. 33).

Роль Суду обмежується перевіркою того, чи сумісні з Конвенцією наслідки цього тлумачення. Зокрема, це стосується тлумачення судами норм процесуального характеру, таких, як часові обмеження, якими регулюється

подання документів або подання апеляцій (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі Техедора Гарсії, згадуване вище, с. 2796, п. 31). Далі Суд вважає, що норми, якими регулюються офіційні заходи, що мають вживатися, та строки позовної давності, яких заявники мають дотримуватися при поданні апеляцій, спрямовані на те, щоб забезпечити належне здійснення правосуддя і дотримання принципів правової певності. Сторонам у провадженні слід очікувати, що ці норми будуть застосовними.

34. Суд зазначає, що в даному випадку стаття 1969 Цивільного кодексу передбачає, що в цілях позовної давності для порушення великої кількості справ перебіг часу починається з дати, коли можна вчинити позов, якщо спеціально не передбачено інше (див. пункт 23 вище). Суд зауважує, що оспорюване рішення не було вручено заявникам, бо вони не були сторонами у провадженні. Крім того, Верховний суд ухвалив у рішенні від 1 липня 1994 року, цитованому державним радником при Конституційному суді, що неможливо зафіксувати час і дату голосування та прийняття рішення з адміністративних апеляцій, доки воно не буде складене й підписане, та що "дата не може і не повинна бути відомою, коли оголошується дата голосування та саме рішення" (див. також, *mutatis mutandis*, рішення у справі "Папахелас проти Греції" (*Papachelas v. Greece*) [*GC*], № 31423/96, п. 30, *ECHR* 1999-II).

35. Далі Суд зазначає, що і державний радник — у своїх меморандумах, де він висловлює думку на користь заявників, і судді, які висловили думку, що не збігається з позицією більшості в Конституційному суді, говорили, що сторони не запрошуються на слухання під час прийняття рішень. Ще менше підстав для запрошення заявників, які не були сторонами у провадженні, під час якого було постановлено відповідне рішення.

36. Суд повторює, що правила, якими регулюється строк позовної давності для апеляцій, розраховані на те, щоб забезпечувати належне здійснення правосуддя. Навіть якщо це так, правила, про які йдеться, або ж їх застосування не повинні перешкоджати заявникам використати наявний засіб правового захисту. Більше того, в кожній справі форма публічності, що має застосовуватися до "рішення" згідно з внутрішнім правом держави-відповідача, має оцінюватися у світлі особливостей провадження, про яке йдеться, та з посиланням на предмет і ціль пункту 1 статті 6 (див. рішення у справі Аксена, згадуване вище, с. 13–14, п. 31).

У цій справі адміністративну скаргу, надіслану до Верховного суду в межах року з моменту опублікування оспорюваного рішення в "Урядовому віснику", було визнано неприйнятною як таку, що була подана із запізненням, оскільки більшість Конституційного суду вважала, що її слід було подати в межах року з дня постановлення рішення. Однак, видається малоймовірним, що заявники могли знати про це рішення в той час, оскільки воно не було розраховане на них і було постановлене у справі, в якій вони не були сторонами. Судді Конституційного суду, думка яких не збігалася з позицією більшості, вважали, що перебіг часу для подання апеляції починається з дати, коли апелянт може

ефективно діяти. У цій справі це не міг бути день постановлення рішення, коли судді голосували за відсутності сторін. Відповідно, точкою відліку мав бути день, коли це рішення було вручено і коли сторони могли вчиняти позов.

37. Оскільки питання стосується принципу правової певності, це не просто проблема тлумачення правового положення у звичайний спосіб, а проблема невиваженого формулювання процесуальної вимоги, що завадила розгляду по суті компенсаційних вимог і таким чином призвела до порушення права на ефективний судовий захист. Сторони повинні мати можливість скористатися правом на вчинення позову чи подання апеляції з того моменту, коли вони ознайомилися із судовими рішеннями, що покладають на них обов'язки або можуть порушувати їхні законні права чи інтереси. Інакше суди можуть значно скорочувати час для подання апеляції або навіть унеможливлювати подання апеляції, зволікаючи із врученням рішень. Як засіб спілкування між судовим органом та сторонами, вручення рішення створює можливість для сторін ознайомитися з рішенням та підставами для нього, таким чином надаючи їм змогу оскаржити його, якщо вони вважатимуть це за доцільне.

38. У світлі зазначеного вище не можна сказати, що заявники діяли недбало або що вони помилилися, вчинивши свої позови в порядку адміністративного провадження лише 6 липня 1988 року (через один рік і два дні після постановлення Верховним судом рішення від 4 липня 1987 року), оскільки, поперше, початкова точка відліку оспорювалась і, по-друге, вони не були сторонами у провадженні, в якому Верховний суд постановив рішення, про яке йдеться. Більше того, Верховний суд розглядав позови заявників як суд першої та останньої інстанції.

Отже, Суд вважає, що надто суворе тлумачення внутрішніми судами процесуальної норми позбавило заявників права доступу до суду і завадило розгляду їхніх позовних вимог щодо компенсації (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі "Перес де Рада Каваніллес проти Іспанії" (*Pérez de Rada Cavanilles v. Spain*) від 28 жовтня 1998 року, *Reports* 1998-VIII, с. 3256–57, п. 49).

39. Отже, було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

40. Стаття 41 Конвенції передбачає:

"Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію".

41. На підтримку своїх вимог справедливої сатисфакції заявники посилалися на таку заяву Уряду в його зауваженнях від 29 вересня та 30 жовтня 1998 року:

"Тисячі фармацевтів вимагали, щоб на державу було покладено відповідальність за застосування міністерського наказу упродовж кількох

місяців, коли його виконання було спочатку призупинено, а згодом оголошено недійсним із самого початку; цілком зрозуміло, що держава виконуватиме свої зобов'язання щодо виплати компенсації, визначеної судами".

42. Заявники вимагали сплати відповідних сум плюс передбаченої законом відсоткової ставки, починаючи з дати подання кожної позовної вимоги до Генерального державного адміністративного департаменту до повного розрахунку, як було вирішено в інших провадженнях, на які посилався Уряд і стосовно яких заявники долучили до справи два рішення Верховного суду від 9 грудня 1993 року (заява № 186/90) та від 25 квітня 1995 року (заява № 7127/92), у яких викладалися критерії щодо виплати компенсації.

Якщо застосовувати ці критерії, суми, які належить виплатити, такі: п. Мірагаль Есколано: 1 252 855 іспанських песет; пані Андреу Рокамора: 1 237 839 песет; пані Бонет Вілар: 398 780 песет; п. Ґомес Лопес: 494 787 песет; п. Соріано Рамс: 470 647 песет; п. Монфорте Санчо: 875 346 песет; пані Ґарсія Морено: 692 867 песет; п. Х. Роїґ Есперт: 689 814 песет; п. С. Роїґ Есперт: 2 735 735 песет; та пані Ікардо Ґарсія: 2 735 735 песет.

43. Уряд не подав жодних зауважень з приводу вимог заявників згідно зі статтею 41.

44. Суд зазначає, що заявники не подали вимог щодо відшкодування моральної шкоди чи судових витрат.

Суд вважає, що питання застосування статті 41 щодо матеріальної шкоди не готове до вирішення. Отже, він має відкласти це питання і призначити подальшу процедуру у світлі можливої домовленості між державою-відповідачем та заявниками (пункти 1 і 4 правила 75 Регламенту Суду). Для цього Суд надає сторонам три місяці.

На цих підставах Суд:

1. *Постановляє*, шістьма голосами проти одного, що було допущено порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

2. *Постановляє* одноголосно, що питання застосування статті 41 Конвенції стосовно матеріальної шкоди не готове до вирішення; тому

a) відкладає розгляд зазначеного питання;

b) пропонує Урядові подати в межах наступних трьох місяців свої письмові зауваження з цього питання, а сторонам — у межах того самого строку повідомити Суд про будь-яку домовленість, якої вони можуть досягти;

c) відкладає подальшу процедуру і делегує голові палати повноваження щодо призначення такої процедури в разі потреби.

Учинено французькою мовою і повідомлено в письмовій формі 25 січня 2000 року, відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Підпис: Матті Пеллонпя,
Голова Суду

Підпис: Венсан Берже,
Секретар Суду

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 правила 74 Регламенту Суду, до цього рішення додано окрему думку п. Пеллонпя, яка не збігається з позицією більшості.

Парафовано: М. П.

Парафовано: В. Б.

ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ ПЕЛЛОНПЯ, ЯКА НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ

На жаль, я не поділяю думку більшості палати стосовно того, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Так само, як і більшість, я беру до уваги (див. пункт 33 цього рішення), що "передусім, саме національні органи, особливо суди, мають розв'язувати проблеми тлумачення внутрішнього законодавства, і Суд не підмінюватиме їхнє тлумачення своїм у разі, якщо воно не було довільним" (див. рішення у справі "Техедор Ґарсія проти Іспанії" від 16 грудня 1997 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII, с. 2796, п. 31).

Верховний суд постановив, що перебіг однорічного строку позовної давності для отримання компенсації в адміністративних судах почався з 4 липня 1987 року, тобто з дати, коли Верховний суд скасував оспорюваний міністерський наказ. Апеляції заявників, у яких оскаржувалося таке тлумачення іспанського права, були відхилені Конституційним судом, який постановив про наявність припущення, що упродовж достатнього часу заявники знали про рішення від 4 липня 1987 року завдяки їхній безпосередній зацікавленості і тому факту, що Національне товариство фармацевтів брало участь у розгляді справи й поінформувало б своїх членів про нього.

Питання полягає в тому, чи було довільним таке тлумачення двох вищих національних судів та/або чи становило воно перешкоду для права заявників на доступ до судового захисту, ґарантованого статтею 6.

У зв'язку з цим вважаю, що таке тлумачення може кваліфікуватися як довільне, якщо, наприклад, застосовні національні положення передбачають, що початком перебігу строку є дата вручення рішення особі, якої воно стосується. Тут ситуація зовсім інша. Згідно зі статтею 40 (3) Закону про правовий режим регулювання державного управління (у тодішній редакції) "право на вчинення позову втрачається через один рік після події, яка дає підстави для позову з вимогою компенсації". Стаття 1971 Цивільного кодексу визначає "дату, коли рішення стає остаточним".

Хоча положення статті 1969 Цивільного кодексу, на яке спиралися судді Конституційного суду, що не погодилися з більшістю, могло підтримати позицію меншості, я вважаю, що інше тлумачення не настільки необґрунтоване, щоб його можна було визначити із самого початку як довільне і таке, що суперечить статті 6.

Залишається з'ясувати, чи це тлумачення завадило заявникам вчинити позов, про який ідеться. Факт, що тлумачення, надане меншістю Конституційного суду, є таким, що "найкращим чином сприяє здійсненню права на доступ до суду", якщо оперувати термінологією державного радника (див. пункт 19 рішення), все-таки не є вирішальним. Для визнання факту порушення статті 6 рішення Верховного суду, з яким погодилася більшість Конституційного суду, мав зашкодити "самій суті" права доступу (див. рішення у справі "Бруалья Ґомес де ла Торре проти Іспанії" від 19 грудня 1997 року, *Reports* 1997-VIII, с. 2955, п. 33). Іншими словами, питання полягає в тому (як у справі "Перес де Рада Каваніллес проти Іспанії" від 28 жовтня 1998 року, *Reports* 1998-VIII, с. 3256–57, п. 49), чи саме внаслідок особливо суворого застосування внутрішніми судами "процесуальної норми" заявників було позбавлено "права на доступ до суду". Нагадаємо, що в тій справі заявниця мала три дні для подання заяви за обставин, коли їй було практично неможливо встигнути. Суд цілком правомірно постановив, що було порушено статтю 6.

У цій справі заявники доводили, що початковою датою, з якої слід обчислювати строк позовної давності, треба вважати 5 листопада 1987 року (або принаймні 7 липня 1987 року). Зауважу, що навіть з 5 листопада 1987 року у заявників було приблизно вісім місяців для вчинення позовів у межах року з дати постановлення рішення 4 липня 1987 року. Позови заявників були датовані до 4 липня 1988 року, але дійшли до органів влади пізніше. Позови — датовані між 27 квітня та 27 червня 1988 року — посилалися на рішення, ухвалене 4 липня 1987 року, без будь-якого посилання на якусь іншу дату, скажімо, на дату опублікування міністерського наказу в "Урядовому віснику" (5 листопада 1987 року). Хоча ці обставини не доводять, що заявники передбачали, у який спосіб органи влади та Верховний суд тлумачитимуть ці норми, я не вважаю необґрунтованим (також з урахуванням формулювання цитованої вище статті 40 (3), на яку заявники посилаються у своїх скаргах) припущення, що вони могли б передбачити можливість такого тлумачення. У кожному разі, це тлумачення національних судів не завадило багатьом заінтересованим фармацевтам вчинити позови упродовж одного року, починаючи з 4 липня 1987 року: судячи з інформації, наданої Урядом (і не оспорюваної заявниками), майже 16 000 фармацевтів зробили це вчасно, в межах строку позовної давності. Хоч мені й не відомо, чому тисячі інших фармацевтів змогли вчинити свої позови раніше, ніж заявники, ці дані підтверджують, що не було порушення самої суті права, ґарантованого пунктом 1 статті 6, як його тлумачить Суд у своїй практиці, — права всіх фармацевтів, яких це стосувалося, в тому числі й заявників. Отже, я вважаю, що порушення статті 6 не було.